

ELEGIA XIII.

ARGUMENTUM.

Cum natalis Poetae adesset, superfluum fuisse dicit,
in ea loca eum venisse, tibi non licet illi ex
more sollemnia sacra exhibere: monetque ne
amplius redeat, dum erit in Scythia.

ECce supervacuum [quid enim fuit utile nasci?]

Ad sua natalis tempora noster adest.

Dure quid ad miseros veniebas exulis annos?
Debueras illis imposuisse modum.

Si tibi cura mei, vel si pudor ullus inesset,
Non ultra patriam me sequerere meam.

Quoque loco primum male sum tibi cognitus infans,
Illo tentasses ultimus esse mihi.

Inque relinquendo, quod idem fecere sodales,
Tu quoque dixisses tristis in urbe, vale.

Quid tibi cum Ponto? num te quoque Caesaris ira
Extremam gelidi misit in orbis humum?

Scilicet expectas solitum tibi moris honorem?
Pendeat ex humeris vestis ut alba meis?

Fumida cingatur florentibus ara coronis?
Micaque solenni thuris in igne sonet?

Libaque dem pro me geniale notantia tempus,
Concipiamque bonas ore favente preces?

Non ita sum positus, nec sunt ea tempora nobis,
Adventu possim lætus ut esse tuo.

Funeris ara mihi ferali cincta cupresso
Convenit, & structis flamma parata rogis.

Nec dare thura libet nil exorantia divos,
In tantis subeunt nec bona verba malis.

Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum,
In loca ne redeas amplius ista precor.

Dum me terrarum pars pene novissima Ponti
Euxini falso nomine dictus habet.

ELEGIA XIV.

ARGUMENTUM.

Amici colligentis ejus scripta fidem & amorem lau-
dat Poeta: hortaturque, ut quoad potest, ejus
nomen in urbe retineat. Simulque exponit Meta-
morphosis opus in emendatum è manibus exisse. Po-
stremo dicit, quicquid exsili tempore compositum
à se fuit in Scythia, excusandum esse.

Cultor, & antistes doctorum sancte virorum,

Quid facis ingenio temper amice meo?

Ecquid, ut incolumem quondam celebrare solebat,

Nunc quoque ne videar totus abesse, caves?

Conspicis exceptis ecquid mea carmina solis,

Artibus, artificis quæ nocuere suo?

Immo ita fac quæso vaturn studiose novorum,

Quaque potes retine nomen in urbe meum.

Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,

Qui Domini pœnam non meruere sui.

Sæpæ per extremas profugus pater exulat oras,

Urbe tamen natis exulis esse licet.

Palladis exemplo de me sine matre creata

Carmina sunt: stirps hæc progeniesque mea.

Hanc tibi commendo, quæ quo magis orba parente est,

Hoc tibi tutori sarcina major erit.

Tres milia sunt nati contagia nostra secuti,

Cætera fac curæ sit tibi turba palam.

Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formæ

Carmina de Domini funere raptâ sui.

Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,

Certius à summa nomen habere manu.

Nunc incorrectum populi pervenit in ora,

In populi quicquam si tamen ore nasci est.

Hoc quoque nescio quid nostris appone libellis:

Diverso missum quod tibi ab orbe venit.

Sæpe suas volucres legit mihi grandior ævo,
 Quæque nocet serpens, quæ iuvat herba, Mæcer.
 Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes,
 Jure sodalitiæ qui mihi junctus erat.
 Ponticus heroo, Battus quoque clarus jambo,
 Dulcia convictus membra fuere mei.
 Detinuit nostras numerosus Horatius aures,
 Dum ferit Aufonia carmina culta lyra.
 Virgilius vidi tantum, nec avara Tibullo
 Tempus amicitiae fata dedere, meæ.
 Successor fuit hic tibi Galle, Propertius illi,
 Quartus ab his serie temporis ipse fui.
 Utque ego majores, sic me coluere minores:
 Notaque non tarde facta Thalia mea est.
 Carmina cum primum populo iuvenilia legi,
 Barba resecta mihi bisve semelve fuit.
 Moverat ingenium totam cantata per urbem
 Nomine non vero dicta Corynna mihi.
 Multa quidem scripsi, sed quæ vitiosa putavi,
 Emendaturis ignibus ipse dedi.
 Tum quoque cum fugerem, quædã placitura cremavi,
 Iratus studio, carminibusque meis.
 Molle cupidineis nec inexpugnabile telis
 Cor mihi, quodque levis causa moveret, erat.
 Cum tamen hic essem, minimoque accenderet igne,
 Nomine sub nostro fabula nulla fuit.
 Pene mihi puero nec digna nec utilis uxor
 Est data, quæ tempus per breve nupta fuit.
 Illi successit, quamvis sine crimine conjux,
 Non tamen in nostro firma futura toro.
 Ultima, quæ mecum feros permansit in annos,
 Sustinuit conjux exulis esse viri.
 Filia me mea bis prima facunda juvena,
 Sed non ex uno conjuge fecit avum.
 Et jam complerat genitor sua fata novemque
 Addiderat lustris altera lustra novem.
 Non aliter flevi, quam me fleturus ademptum
 Ille fuit: matri proxima busta tui.

Felices ambo, tempesteveque sepulti;
 Ante diem pæne quod periere meæ.
 Me quoque felicem, quod non viventibus illis
 Sum miser, & de me quod doluere nihil.
 Si tamen extinctis aliquid nisi nomina restant,
 Et gracilis structos effugit umbra rogos,
 Fama parentales si vos mea contigit umbræ,
 Et sunt in Stygio crimina nostro foro.
 Scite precor causam [nec vos mihi fallere fas est]
 Errorem justæ, non scelus esse fugæ.
 Manibus hoc satis est: ad vos studiola revertor
 Pectora, quæ vitæ quæritis acta meæ.
 Jam mihi canities pulsus melioribus annis
 Venerat, antiquas miscueratque comas.
 Postque meos ortus Pisæa victus oliva
 Abstuleram decies præmia victor eques.
 Cum maris Euxini positos ad læva Tomitas
 Quærere me læsi principis ira jubet.
 Causa meæ cunctis nimium quoque nota ruinae
 Indicio non est testificanda meo.
 Quid referam comitumq; nefas? famulosq; nocentes?
 Ipseque multa tuli non leviora fuga.
 Indignata malis mens est succumbere, sequæ
 Præstitit invictam viribus usa suis.
 Oblitusque mei, ductæque per otia vitæ,
 Insolita cepi temporis arma manu.
 Totque tuli pænas terra pelagoque quot inter
 Occultum stellæ conspicuumque polum.
 Tacta mihi tandem longis erroribus æto
 Junctæ pharetratis Sarmatis ora Getis.
 Hic ego finitimis quamvis circumfonder armis,
 Tristia, quo possum, carmina fata levo.
 Quod, quamvis nemo est cujus referatur ad aures,
 Sic tamen absumo, decipioque diem.
 Ergo quod vivo, durisque laboribus obsto,
 Nec me sollicitæ tædia lucis habent.
 Gratia Musa tibi: nam tu solatia præbes:
 Tu curæ requies, tu medicina mali.

Tu dux & comes es, tu nos abducis ab Istro,
 In medioque mihi das Helicone locum.
 Tu mihi, quod rarum est, vivo sublime dedisti
 Nomen, ab exquisito quod dare fama solet.
 Nec qui detrectat præsentia livor, iniquo,
 Ullum; de nostris dente momordit opus.
 Nam tulerint magnos cum secula nostra poetas,
 Non fuit ingenio fama maligna meo.
 Cumque ego præponam multos mihi, non minor illis
 Dicor, & in toto plurimus orbe legor.
 Si quid habent igitur vatium præfagia veri,
 Protinus ut moriar, non ero terra tuus.
 Sive favore tuli, sive hanc ego carmine famam,
 Jure tibi grates candide lector ago.

PUBLII OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBER QUINTUS.

ELEGIA I.

ARGUMENTUM.

Mittens Romam è Scythia hunc ultimum librum
 Ovidius, sui studiosos monet, ut quatuor prio-
 ribus libellis illinc quoque ab eo missis hunc eti-
 am addant: Excusatque se non potuisse materi-
 am aliam, quam tristem, ejusque rebus miseris
 & perditis convenientem sumere. Quod si in pa-
 triam revocetur, scripturum se jocosa & læta
 profitetur: Simulque veniam petit, si quid sit,
 quod lectorem offendat.

Hunc

Hunc quoque de Getico nostri studiose libellum
 Littore, præmissis quattuor adde meis.
 Hic quoque talis erit, qualis fortuna poetæ,
 Invenies toto carmine dulce nihil.
 Flebilis ut noster status est, ita flebile carmen,
 Materiam scripto conveniente suam.
 Integer & lætus læta & juvenilia lusi,
 Illa tamen nunc me composuisse piget.
 Ut cecidi, perago subiti præconia catus,
 Sumque argumenti conditor ipse mei.
 Utque jacens ripa deslere Caystrius ales
 Dicitur ore suam deficiente necem,
 Sic ego Sarmaticas longe projectus in oras
 Efficio tacitum ne mihi funus eat.
 Delicias si quis lascivaque carmina quaerit,
 Præmoneo nunquam scripta quod ista legat.
 Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,
 Et plures, quorum nomina magna vigent.
 Atque utinam numero nos non essemus in illo,
 Hei mihi, cur unquam Musa locuta mea est?
 Sed dedimus pœnas, Scythicique in sinibus Istri
 Ille pharetrati lusor amoris adest.
 Quod superest, socios ad publica carmina flexi,
 Et memores jussi nominis esse mei.
 Si tamen ex vobis aliquis tam multa requiret,
 Unde dolenda canam, multa dolenda tuli.
 Non hæc ingenio, non hæc componimus arte,
 Materia est propriis ingeniosa malis.
 Et quota fortunæ pars est in carmine nostræ?
 Felix qui patitur, quæ numerare potest.
 Quot frutices silvæ, quot flavas Tybris arenas,
 Mollia quot Martis gramina campus habet.
 Tot mala pertulimus, quorum medicina quiescere
 Nulla nisi in studio est, Pieridumque mora.
 Quis tibi Naso modus lacrymosi carminis? inquis,
 Idem, fortunæ qui modus hujus erit.
 Quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat,
 Nec mea sunt, fati verba sed ista mei.

K 4

At

Quod quicumque leget, si quis leget, æstimet ante
 Compositum quo sit tempore, quoque loco.
 Aequus erit scriptis, quorum cognoverit esse
 Exilium tempus, barbariemque locum.
 Inque tot adversis carmen mirabitur ullum
 Ducere me triffi sustinuisse manu.
 Ingenium fregere meum mala, cuius & ante
 Fons infæcundus parvaque vena fuit.
 Sed quæcunque fuit, nullo exercente refugit,
 Et longo periit arida facta situ.
 Non hic librorum, per quos inviter alarque,
 Copia: pro libris arcus & arma sonant.
 Nullus in hac terra recitem cui carmina, cuius
 Intellecturis auribus utar, adest.
 Nec quo secedam locus est: custodia muri
 Summovet infestos clausaque porta Getas.
 Sæpe aliquid quæro verbum, nomenque locumque
 Nec quisquam est à quo certior esse queam.
 Dicere sæpe aliquid conanti (turpe fatèri).
 Verba mihi desunt, dediticique loqui.
 Threicio, Geticoque fero circumsonor ore,
 Et videor Geticis scribere posse modis.
 Crede mihi, timeo, ne sint immista Latinis,
 Inque meis scriptis Pontica verba legas.
 Qualemcumque legas, venia dignare libellum.
 Sortis & excusa conditione meæ.

PUBLII OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBER QUARTUS.

ELEGIA I.

ARGUMENTUM.

Excusandos esse dicit Poeta suos libellos, si quid
 fuerit in his reprehendendum: siquidem exul
 hæc

ELEGIA VI.

ARGUMENTUM.

Hæc inconsideratius cum superioribus conjunguntur,
 cum unius separatæ Elegiæ argumentum videantur
 exequi. Tractatur locus communis de vi tempo-
 ris, seu consuetudinis, qua cum mitigentur & to-
 lerabiliora evadant omnia, non tamen mitigari
 curas & angores suos; mala sua ipsa mora ingra-
 vescere, & exasperari queritur Poeta.

Tempore ruricolæ patiens sit taurus aratri,
 Præbet & incurvo colla premenda iugo.
 Tempore paret equus lentis animosus habenis,
 Et placido duros accipit ore lupos.
 Tempore Pænorum compefcitur ira leonum,
 Nec feritas animo quæ fuit ante, manet.
 Quæque sui iustis obtemperat Inda magistri
 Bellua, servitium tempore victa subit.
 Tempus ut extentis tumeat facit uva racemis,
 Vixque merum capiant grana, quod intus habent.
 Tempus & in canas semen perducit aristas,
 Et ne sint triffi poma sapore facit.
 Hoc tenuat dentem terram renovantis aratri,
 Hoc rigidos filices, hoc adamanta terit.
 Hoc etiam sævas paulatim mitigat iras,
 Hoc minuit luctus, mæstaque corda levat.
 Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas,
 Præterquam curas attenuare meas.
 Ut patria careo, bis frugibus area trita est,
 Dissiluit nudo pressa bis uva pede.
 Non quæsitâ tamen spatio patientia longo est,
 Menisque mali sensum nostra recentis habet.
 Scilicet & veteres fugiunt juga sæpe juveni,
 Et domitus freno sæpe repugnat equus.

Tri-

Tristior est etiam praesens arumna priore,
 Ut sit enim sibi par, crevit, & aucta mora est.
 Nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fuerunt.
 Sed magis haec, quo sunt cognitora, gravant.
 Est quoque non minimum vires afferre recentes,
 Nec praesumptum temporis esse malis.
 Fortior in fulva novus est luctator arena,
 Quam cui sunt tarda brachia fessa mora.
 Integer est melior nitidis gladiator arenis,
 Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
 Fert bene praecipites navis modo facta procellas,
 Quamlibet exiguo solvitur imbre vetus.
 Nos quoque quae ferimus, tulimus patientius ante,
 Quae mala sunt longa multiplicata die.
 Credite: deficio, nostrosque a corpore (quantum
 Auguror) accedunt tempora parva malis.
 Nam neque sunt vires, nec qui color esse solebat,
 Vix habeo tenuem, quae tegat ossa, cutem.
 Corpore sed mens est aegro magis aegra, malique
 In circumpectu stat sine fine sui.
 Urbis abest facies, absunt mea cura sodales,
 Et, qua nulla mihi charior, uxor abest.
 Vultus adest Scythicum braccataque turba Getarum,
 Sic mala quae video, non videoque, nocent.
 Una tamen spes est, quae me solatur in istis,
 Hac fore morte mea non diuturna mala.

ELEGIA VII.

ARGUMENTUM.

Miratur Poeta, quod, biennio jam exacto, nullas ab amico acceperit litteras: quum hi praesertim ad eum scripserint, quibuscum amicitiae usus non fuerat jam probatus. Subjungit tamen malle se omnia credere, quam illum nullas ad eum dedisse litteras, quas interceptas fuisse existimat. Admonet postremo, ut ad eum scribat, ne semper excusandus sit.

Bis

Is me sol adit gelidae post frigora brumae,
 Bisque suum tacto pisce peregit iter.
 Tempore tam longo cur non tua dextera versus,
 Quamlibet in paucos officiosa fuit?
 Cur tua cessavit pietas, scribentibus illis,
 Exiguus nobis cum quibus usus erat?
 Cur quoties alicui chartae sua vincula dempsi,
 Illam speravi nomen habere tuum?
 Dii faciant, ut saepe tua sit epistola dextra
 Scripta, sed è multis reddita nulla mihi.
 Quod precor, esse liquet: credam prius ora Medusae
 Gorgonis arguineis cincta fuisse comis.
 Esse canes utero sub virginis, esse Chimaram,
 A truce quae flammis separat angue Leam,
 Quadrupedemque homines cum pectore pectora victos,
 Tergeminumque virum, tergeminumque canem.
 Sphingaque, & Harpyias, serpentigerosque gigantes,
 Centimanumque Gygen, semivobemque virum.
 Haec ego cuncta prius, quam te charissime credam
 Mutatum, & curam deposuisse mei.
 Innumeri montes inter me, teque, viaeque,
 Fluminaque & campi, nec freta pauca jacent.
 Mille potest causis à te quae littera saepe
 Missa sit, in nostras rara venire manus.
 Mille tamen causas scribendo vince frequenter,
 Excusem ne te semper amico mihi.

ELEGIA VIII.

ARGUMENTUM.

Quinquagenarius Poeta queritur, se jam canescere in infelicissima regione, eo tempore, quo frui debuisset patria, carissima conjuge, amicis, & ceteris: Quae si olim à Delphico oraculo, aut Dodonaea columba futura accepisset, vana dicit se ea responsa existimaturum fuisse: Clarissimaque sen-

sententia docet, nihil tam validum esse, quod non subjaceat divinæ voluntati ac Potentiæ. Postremo ceteros admonet, ut ejus casibus muniti, Augustum, cujus potentia par est Diis in mortalibus, demereantur.

Iam mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inscit & nigras alba senectæ comas.

Jam subeunt anni fragiles, & inertior ætas,
Jamque parum firmo me mihi ferre grave est.
Nunc erat, ut posito deberem sine laborum,
Vivere me nullo sollicitante metu.

Quæque meæ semper placuerunt otia menti,
Carpere, & in studiis molliter esse meis.

Et parvam celebrare domum: patriosque penates
Et quæ nunc Domino rura paternâ carent.

Inque sinu dominæ, charisque sodalibus, inque
Securus patria consenuisse mea.

Hæc mea sic quondam peragi speraverat ætas,
Hos ego sic annos ponere dignus eram.

Non ita diis visum est, qui me terraque marique
Jactum, Sarmaticis exposuere locis.

In cava ducuntur quassæ navalia puppes,
Ne temere in mediis dissoluantur aquis.

Ne cadat, & multas palmas inhonestet adeptas,
Languidus in pratis gramina carpit equus.

Miles ut emeritis non est satis utilis armis,
Ponit ad antiquos quæ tulit arma lares.

Sic igitur tarda vires adimente senectæ,
Me quoque donari jam rude, tempus erat.

Tempus erat, nec me peregrinum ducere cælum,
Nec siccam Getico fonte levare sitim.

Sed modo quos habui vacuos secedere in hortos,
Nunc hominum visu rursus & urbe frui.

Sic animo quondam non divinante futura
Optabam placide vivere posse senex.

Fata repugnarunt, quæ cum mihi tempora prima
Mollia præbuerint, posteriora gravant.

Jam-

Jamque decem lustris omni sine labe peractis,
Parte premior vitæ deteriore meæ.

Nec procul à metis, quas pene tenere videbar,
Curriculo gravis est facta ruina meo.

Ergo illum demens in me sævire coegi,
Mitius immensus quo nihil orbis habet.

Ipseque delictis victa est clementia nostris,
Nec tamen errori vita negata mea est.

Vita procul patria peragenda sub axe Boreo est,
Qua maris Euxini terra sinistra jacet.

Hæc mihi si Delphos, Dodonaque diceret ipsa,
Esse videretur vanus uterque locus.

Nil adeo validum est, adamas licet alliget illud,
Ut maneat rapido firmius igne Jovis.

Nil ita sublime est, supraque pericula tendit,
Non sit ut inferius suppositumque Deo.

Nam quamquam vitio pars est contracta malorum,
Plus tamen exitii numinis iri dedit.

At vos admoniti nostris quoque casibus este,
Acquantem superos emeruisse virum.

ELEGIA IX.

ARGUMENTUM.

Inimico minatur Poeta, se in eum scripturum, nisi pœnituerit inimicitarum.

SI licet, & pateris, nomen, facinusque tacebo,
Et tua Lethæis acta dabuntur aquis.

Nostraque vincetur lacrymis clementia feris,
Fac modo te pateat pœnituisse tui.

Fac modo te damnes, cupiasque eradere vitæ
Tempora, si possis, Tisiphonea tuæ.

Sin minus, & flagrant odio tua pectora nostro,
Induet infelix arma coacta dolor.

Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem,
Nostra suas illic porriget ira manus.

K

Om-

Omnia, si nescis, Cæsar mihi jura reliquit:
 Et sola est patria pæna carere mea
 Et patriam, modo sit sospes, speramus ab illo:
 Sæpe Jovis telo quercus adulta viret.
 Denique vindictæ si fit mihi nulla facultas,
 Pierides vires, & sua tela dabunt.
 Ut Scythicis habitem longe summotus in oris,
 Siccaque sint oculis proxima signa meis.
 Nostra per immensas ibunt præconia gentes,
 Quodque querar, notum, qua patet orbis, erit.
 Ibit in Occalum, quicquid dicetur ab Ortu:
 Testis & Hesperiae vocis Eous erit.
 Trans ego Tellurem, trans altas audiar undas,
 Et gemitus vox est magna futura mei.
 Nec tua te fontem tantummodo secula norint,
 Perpetuæ crimen posteritatis eris.
 Jam feror in pugnas, & nondum cornua sumpsi,
 Nec mihi fumendi causa sit ulla velim.
 Circus adhuc cessat, spargit tamen acer arenam
 Taurus, & infesto jam pede pulsat humum.
 Hoc quoque, quam volui, plus est: cane musa receptus
 Dum licet huic nomen dissimulare suum.

ELEGIA X.

ARGUMENTUM.

Lectorem docet, qua patria, quibus consiliis natus sit. Deinde totam suam vitam paucis perscribit. Postremo exilii mala commemorat: quorum magnitudinem dicit se Musis consolari, & illis acquiescere.

Ille ego qui fueram tenerorum lusor amorum,
 Quem legis, ut noris, accipe posteritas.
 Sulmo mihi patria est gelidis uberrimus undis,
 Millia qui novies distat ab urbe decem.

Edi-

Editus hinc ego sum: nec non ut tempora noris,
 Cum cecidit fato Consul uterque pari.
 Si quid id est, usque à proavis vetus ordinis hæres,
 Non modo fortunæ munere factus eques.
 Nec stirps prima fui, genito sum fratre creatus,
 Qui tribus ante quater mensibus ortus erat.
 Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
 Una celebrata est per duo liba dies.
 Hæc est armigeræ festis de quinque Minervæ
 Quæ fieri pugna prima cruenta solet.
 Protinus excolimur teneri, curaque parentis
 Imus ad insignes urbis ab arte viros.
 Frater ad eloquium viridi tendebat ab ævo,
 Fortia verbosi natus ad arma fori.
 At mihi jam puero cælestia sacra placebant,
 Inque suum furtim Musa trahebat opus.
 Sæpe pater dixit: studium quid inutile tentas;
 Mæonides nullas ipse reliquit opes.
 Motus eram dictis, totoque Helicone relicto
 Scribere conabar verba soluta modis.
 Sponte sua cæcumen veniebat ad aptos,
 Et quod tentabam scribere, veris erat.
 Interea tacito passu labentibus annis
 Liberior fratri sumpta mihiq; toga est.
 Induiturque humeris cum lato purpura clavo,
 Et studium nobis, quod fuit ante, manet.
 Jamque decem vitæ frater geminaverat annos,
 Cum perit, & cæpi parte carere mei.
 Cæpinus & teneræ primos ætatis honores,
 Deque viris quondam pars tribus una fui.
 Curia restabar, clavi mensura coacta est,
 Majus erat nostris viribus illud onus.
 Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
 Sollicitæque fugax ambitionis eram.
 Et petere Aoniæ suadebant tuta forores
 Otia, judicio semper amata meo.
 Temporis illius colui, fovi que poetas.
 Quodque aderant vates, rebar adesse Deos.

K 2

Sæpe